

Færgestederne ved Næssund og Vilsund.

Ved A. SØRENSEN

I INDBERETNINGER fra Præsterne i Aalborg Stift 1638¹⁾ skriver Præsten til Karby, Redsted og Hvidbjerg, Jørgen Nestedt, bl. a., at der til Mors er fire rette Alfærgesteder: Feggesund mod Nord, Vilsund og Næssund mod Vest og Sallingsund mod Øst. Til disse fire kan føjes de to mindre betydende Færgforbindelser mellem Sillerslevøre og Nymølle i Salling samt mellem Hesterodde og Bøløre paa Jegindø.

Her i Aarbogen 1949 blev der givet nogle spredte Træk af Feggesund Færgeris Historie. Ved dette Færgested saa vel som ved Næssund, der i det følgende skal omtales, var Trafikken ikke af større Omfang end disse to Færgesteder vist uden Forklejnelse kunde betragtes som de mindst betydende af ovennævnte fire Alfærgesteder, hvad der dog ikke er ensbetydende med, at Rejsende kun sjældent lagde Vejen om ad Næssund Færgested, thi 1625²⁾ bemærker ovennævnte Præst i Karby, at hans Residens laa paa alfar Vej for hver Mands Gæsteri til Sundet, og 1690³⁾ fortæller hans Eftermand, Mads Schytte, at Præstegaarden ligger noget fra Byen for sig selv paa en alfar Vej til Sundet for hver Rejsendes, særlig for børløse Folks Gæster, ligesom han ogsaa beretter om Overrumplinger i Fejdetider, særlig da vore Forbundsfæller Brandenborgerne, var paa Visit hos ham, endda ved Nattetider, saa det har ikke altid været saa fornemme Folk, der fandt Vej til Færgestedet, som da Børglumbispen, Jep Friis, Ridder Strange Nielsen og Albreth Skeel paa 4. Paaskedag 1481⁴⁾ underskrev et Mageskiftebrev ved Næssund.

I Ørum Lens Jordebog 1585 siges Færgemanden ved Næssund i Heltborg Sogn, Mogens Olufsen, at svare 14 Td. Byg i Afgift. Det samme erlægges hans Efterfølger, Niels Mortensen, 1609 og 1612, men Aaret efter er det galt. I Lensregnskabet 1613-14 staar han i Restance for sidste Aars Skyld, 11 Pund Byg, og efter Tingsvidnes Indhold er der intet at bekomme formedelst Armod, og 13. Juni 1615⁵⁾ skriver Kongen til Knud Gyldenstjerne Axelsen og Jacob Lykke, at han har bragt i Erfaring, at noget Krongods i Ørum Len, hvoriblandt Næssund Færge, er blevet Ødelagt af Sand, saa der ikke kan svares sædvanlig Landgilde, og Kongen beder dem ved første Lejlighed sammen med Lensmanden begive sig til nævnte Gods, tage uvildige Dannemænd til sig, der i Forening med dem skulle sætte Godset for en rimelig Landgilde, og give alt beskrevet sammen med Bønderne, saa det siden kan blive indført i Jordebogen. Resultatet heraf bliver en Afkortning paa 6 Td. Byg. Naar det saaledes i den officielle Rejseliste for 1948 anføres, at Turene paa Grund af Tilsanding for Tiden udføres med Motorbaad, er det

altsaa ikke første Gang, Sandet har lagt Hindringer i Vejen for Færgeriet.

I Jordebogen 1629 anføres som Landgilde 11 Pund Byg, der afkortes med 7 Pund, og saaledes fortsættes der med Afkortninger formedelst Ejendommens Ringhed (Lensregnskab 1637).

I 1630⁶⁾ oplader Færgemanden Niels Mortensen Halvdelen til Christen Nielsen, der herfor giver 3 Daler i Indfæstning. Tilstanden var dog ikke undergaaet nogen Forandring til det bedre, thi 1649 afkortes Landgilden atter (Lensregnskabet). Som Grund herfor anføres ganske vist, at de selv skal holde Færgen ved Magt, men det synes dog hele Tiden at have været Tilfældet, eftersom der ikke i hele Rækken af Lensregnskaber for Ørum Len nævnes een eneste Udgift til Reparation af Færgen, saa Grunden til Afkortningen maa sikkert søges i, at Stedet stadig er af ringe Ydeevne.

1650 gaar Færgestedet ud af Kronens Eje⁷⁾. Til Betaling af Rigets Gæld udlagdes der i Aarene 1648 - 57 Landet over store Mængder Jordegods. Til Borgmesteren paa Kristianshavn, Jacob Madsen, udlagdes der saaledes 14. December 1650 hele 717 Td. Hartkorn fra Vestervig Klosters Len for 30.056 Rd. og fra Ørum Len 243 Td. Hartkorn for 8704 Rd., hvoriblandt Næssund Færgested, der var ansat til 8 Td. Hartkorn á 30 Rd. Færgemændene var stadig Niels Mortensen og Christen Nielsen.

1662⁸⁾ besør2ges Færgeriet af Christen Nielsen og Christen Larsen, der til Færgestedets Ejer, Jacob Madsens Arvinger, for et halvt Boel betaler 2 Td. Byg, og for Færgestedet 6 Td. Byg, der agtes lig med Mølleskyld. Denne Landgilde ændres ved Matriklen 1664 for Færgestedets Vedkommende til 7 Td. Byg, medens Landgilden er uforandret for Bolet, hvorpaa der kan avles 4 Thyboskæpper Rug ½ Td. Byg og ½ Td. Havre. Ejerne er nu Ejler Jacobsen og Medarvinger af Ørum Gods.

Hvor meget Færgeriet har lagt Beslag paa Færgemandens Tid lader sig næppe opklare. Imidlertid lader Folkeholdet ikke ane nogen større Travlhed over Sundet, thi 1672-74⁹⁾ betales der kun Skat af Færgemændenes to Sønner. 1675¹⁰⁾ skatter Christen Nielsen af 2 Sønner og Christen Larsen af 1 Søn og 1 Dreng. Færgestedets Ejer er nu Oberst Jean de la Haye til Abildgaard i Grurup, der var gift med Borgmester Jacob Madsens Datter Maren; de døde henholdsvis 1676 og 1698.

Boelstedet kan heller ikke have givet stort, thi Peder Christensen, der i Slutningen af 1670'erne har afløst

⁶⁾ Ørum Lens Regnskab 1630/31.

⁷⁾ Kopibøger og Regnskab over det til Betaling af Rigens Gæld udlagte K. M. Jordegods, Bind b.1049 og D. 237.

⁸⁾ Matrikuls-Jordebog over Hanherred, Hannæs Birk, Thyland og Morsland 15/2 1662.

⁹⁾ Dueholm, Ørum og Vestervig Amters Mandtaller paa Kontributions- og Folkeskat.

¹⁰⁾ Dueholm, Ørum og Vestervig Amters Kontributionsregnskab.

¹⁾ Samlinger til jydsk Historie og Topografi, 4 R., I. 128.

²⁾ Statistisk Bidrag til Vendelbo Stifts Historie, Side 84.

³⁾ Statistisk Bidrag til Aalborg Stifts Historie, Side 219.

⁴⁾ Dueholms Diplomatium, Side 124.

⁵⁾ Jydske Tegnelser 6, 141.

Christen Nielsen, betaler 1682 Kop- og Kvægskat af sig selv, sin Hustru og 1 Dreng samt af 1 Ko og 5 Faar. Noget bedre staar det til med Christen Larsen, der foruden af sig selv og sin Hustru betaler for 2 Tjenestefolk, 1 Plag, 2 Køer, 7 Faar, 1 Svin og 1 Bistok.

I Matriklen 1688 sættes Bolet til Hartkorn 1 Td., 3 Skp., 2 Fdk. og 2 Alb., medens Overfarten sættes til 3 Td., der nok var velrigeligt ansat i Forhold til f. Eks. Feggesund, der kun var ansat til 4 Skp., thi Folkeholdet er stadig ringe. 1698 skatter Jens Christensen, der nu har afløst Christen Larsen, af en Dreng Claus, som han ogsaa har 1700, da han tillige har et Barn over 15 Aar (Skattegrænsen), hvorimod Peder Christensen hverken har Børn over 15 Aar eller Tjenestefolk. Færgestedet ejes nu af Assessor Ejler Jacobsen i Aarhus.

1710 har Peder Christensen det lidt bedre; da han har baade 1 Dreng og 2 Piger, hvorimod "Jens ved Sundet" kun har 1 Dreng ligesom 1712.

1717¹¹) er der kun een Færgemand, nemlig Peder Madsen Skaarup, der dette og de følgende Aar for sig selv, sin Hustru og een Færgekarl maa af med hele 9 Rd. i Kopskat, og da der i Aarene 1728-31 blev udskrevet Ekstraskat i Anledning af de store Brande i København og Viborg maatte han op med 1 Rd.

Omkring 1740 fæstes Færgestedet af Mads Pedersen Sund. At det var noget lukrativt Foretagende, han gik ind til, faar man ikke Indtrykket af, da han 1743 skal betale Kopskat, og for sin egen Person samt for 2 Karle og 1 Pige ansættes for hele 12 Rd. Præsten indstiller ham til Moderation under Henviisning til følgende Indlæg, der findes vedlagt Skattemandtallen for Heltborg Sogn:

"Som min Sogne Præst, Velærværdige og Vellærde Hr. Lauritz Damstrøm, Sognepræst for Visbye og Heltborg, haver tilsagt mig undertegnede, at ieg skal give angivelse til Kopskat efter Kongl. Maj.ts. Allernaadigst forordning. Da er min sandfærdig angivelse Dend, at ieg haver it lidet færgested, Næssund Kaldet, i fæste, hvis Overfart er saa, Ringe, at fæрге og behøvende Redskab Knap der med Kand vedligeholdes, foruden Folck der til at holde, hvoraf haves 2 Karle og 1 Pige, og som det er enhver bekiendt at Denne færgeløb er Ringe imod andre at Regne, saa beder og formoder ieg og at Kopskat der efter bliver anseet.

Neessund, dend 3die Octobr. 1743.

Mads Pedersen Sund."

I Skatteprotokollen anføres, at han skatter af 1 Td., 3 Skp., 2 Fdk. og 2 Alb. Jord og af Overfartens 3 Td. Hartkorn. Stedet er ringe, saa som Vilsund er rette Færgested mellem Mors og Thy. Endvidere nyder han ingen Tillæg af Korn som andre Steder, og kan næppe tjene til Vedligeholdelserne. Skattekommissionen tager skyldigt Hensyn til ham, og han ansættes for sin egen Person for 2 Rd., hvorimod der af Folkene maa svares fuld Skat, nemlig 3 Rd.

Som det fremgaar af foranstaaende boede Færgemanden paa Thysiden. Paa Morssiden var der hverken Fæргеje eller Færgeløb, men her faar Ejeren af Ørndrup, Peter Stjernholm, 2. August 1756¹²), kongelig

Bevilling til at indrette og indtil videre at lade holde Kro eller Værtshus, saa at de Rejsende saa vel som andre med behørig Logement samt Spise og Drikke til Nødtørftighed og for en billig Betaling maa betjenes, ligesom der paa Stedet maa brygges Øl og brændes Brændevin til Kroens Fornødenhed mod at svare 4 Rd. aarlig. Paa Bevillingen lægges den sædvanlige Klausul, at Kroen ikke maa blive misbrugt til Fylderier og Tidsspilde for Bonden eller andre.

Klausulen var ganske overflødig, eftersom hele Herligheden kun varede i 10 Aar. 13. Juni 1766 skriver Stjernholm nemlig til Rentekammeret, at de 4 Rd., han aarlig har betalt, er givet ud uden Frugt og Nytte, da han formedelst den ringe Transport ved dette Færgested ikke har kunnet faa nogen til at bo der, og han returnerer nu Bevillingen, der kun har bragt ham Tab. Denne bedrøvelige Skrivelse sendes 28. Juni til Amtmanden, der 9. Juli svarer tilbage, at Huset, hvori Kroen var, er nedbrudt, hvad der ikke kunde forbydes, da det var jordløst og stod paa Stjernholms Grund, saa det kan ikke være til nogen Nytte at anstille nogen Auktion paa Kroholdet, som Stjernholm ikke kunde faa nogen til at forestaa. Amtstuen faar nu Besked paa ikke oftere at kræve ham for Kroafgiften, og hermed var denne Kro ude af Sagaen.

Føromtalte Mads Pedersen, der nu kaldes Skaarup, klager 17. Juni 1762¹³) til Rentekammeret over at Næs Bys Beboere tilføjer ham anseelig Tab og Afgang i hans Færgerettighed ved at holde Baade, hvormed de overfører baade Folk og Kreaturer, og dersom saadant ikke bliver hæmmet, vil det være ham umuligt at holde de fornødne Folk og Fartøjer. Til Bevis for sin Paastand vedlægger han et Par Tingsvidner, der tilsendes Amtmanden med Ordre til at sørge for, at Færgemanden faar sin Ret.

Rentekammeret hører dog snart fra Mads Pedersen igen. 12. Januar 1768¹⁴) ansøger han om at blive fri for at betale Skat af de 3 Tønder Hartkorn, som Færgeriet er ansat til, hvad han motiverer med, at der intet Korn er tillagt dette Færgested, samt den yderst ringe Fortjeneste, Færgeriet giver ham. Der kan være baade 8 og 14 Dage imellem at Færgen benyttes, og han maa tillige lide den Tort, at Bymændene i Næs med deres Fiskerbaade fører Folk og Fæ over, hvilket Uvæsen det aldrig har været ham muligt at komme til Livs. Han gaar endda saa vidt, at han foreslaar Skatten lagt over paa Vilsund Færgested og Færgeriet ved Næssund nedlagt.

Hans Andragende sendes til Amtmanden, der lader det cirkulere blandt Amtets Proprietærer til Udtalelse. De fleste af disse har intet imod at Næssund Færgested nedlægges; tre af dem (Ejerne af Irup, Koustrup og Tandrup) benytter det ikke, men lægger hellere Vejen om ad Vilsund. Forslaget møder derimod Modstand hos Peder Moldrup til Vestervig Kloster og Ørum, Niels Andersen Sommer til Bodum Bisgaard og Peter Isager til Hindsels. Moldrup mener, at det er Færgemandens egen Skyld, hvis han intet tjener, og er han utilfreds, kan han sætte Gaarden og Færgeriet til Auktion, da der nok skal melde sig Købere. Niels Sommer er lige saa aggressiv og skriver, at

¹¹ Dueholm, Ørum og Vestervig Amters Ekstramandtaller.

¹² Rentekammeret: Indlæg til Jydske Stifters Kontors Journal D. Nr. 797/1766.

¹³ Rentekammeret: Jydske Stifters Kontors Kopibog ÆÆ Nr. 422 og Journal C. Nr. 8993.

¹⁴ Rentekammeret: Indlæg til Jydske Stifters Kontors Journal D. Nr. 1485/1768.

dersom Mads Pedersen er ked af Færgeriet, vil han gerne overtage det. Til disse Indlæg bemærker Amtmanden 16. April, at Færgemanden ikke skal tvinges til at holde Færge for de tre Herrers Skyld, dersom han blot vil holde en Baad, naar han bliver fri for Skatten. Dette kan Rentekammeret dog ikke gaa med til, og 30. April afslaa hans Andragende.

1778¹⁵) er Søren Michelsen Færgemand. Foruden Færgegaarden bruger han et Stykke Jord af Mtr. Nr. 9 i Heltborg. Han anføres ogsaa 1788 som Bruger af et Sted ved Næssund af Hartkorn 1 Td., 7 Skp. og 1 Fdk. tilhørende Christen Sørensen paa Mors, hvorimod samme Kilde anfører Næssund Færgested i Karby Sogn uden Jord som tilhørende Ørndrup, men Søren Michelsen findes ikke paa Folketællingen 1787, hverken i Heltborg eller Karby Sogne, hvorimod der i Næs i Karby Sogn findes anført en Færgemand, Søren Sørensen, der som eneste Medhjælp har en Tjenestekarl paa 26 Aar. Herefter drives Færgeriet udelukkende fra Morssiden, hvor Færgemanden 1801 er Lars Sørensen, der ogsaa nøjes med een Tjenestekarl.

I en Indberetning til Generalpostdirektionen 13. Juni 1809 om Tilstandene ved dette Færgested fortæller Amtmanden, at der intet Privilegium findes. Materiellet bestaar af en Færge, der kan tage en Vogn og fire Heste, og en Baad, der kan tage 11 Personer. Til Betjening af Fartøjerne findes nu 2 Karle og 1 Pige. Taxten er for Færge 24. Sk. og for Baaden 8 Sk. Om de økonomiske Forhold røber Amtmanden intet, hvorimod Færgemanden 7. November s. A. gør opmærksom paa, at han bliver nød til at opsiges sit Fæste, dersom hans Stedsøn, Hans Christian Hansen Willerslev, ikke fritages for Krigstjeneste, men et Andragende herom har Danske Kancelli afslaaet 19. August, og han haaber nu Generalpostdirektionen vil hjælpe ham til Fritagelsen.

Kontreadmiral, Fyrdirektør og Overlods Poul de Løvenørn, der har undersøgt Forholdene paa Stedet, indberetter 8. August 1810, at Stedets Ejer, Christen Sørensen i Vester Hvidbjerg, har bortforpagtet det til Lars Sørensen, der lige saa lidt som Christen Sørensen kan fremvise noget Dokument, som hjemler dem Ret til Færgeriet, men mener at have Hævd paa samme.

Færgehuset og Færgebroen har Lars Sørensen selv bekostet. Færgekarle er der nu ingen af; foruden Færgemanden, der er en næsten blind Olding, er der nu kun to Piger, som skal forrette Færgetjeneste, men naar Lars Sørensens Stedsøn inden Nytaar bliver fritaget for Krigstjeneste, hvad Løvenørn har anbefalet Hans Majestæt, saa afstaar Stedets Ejer Færgeriet med alt Tilbehør til ham for 2000 Rd.

Det bør snarest muligt paalægges Ejeren at anskaffe 2 Kastebroer paa hver Side, hvilket er aldeles nødvendigt ved Kreaturers Overførsel.

Den til Færgestedet hørende Jord bør ikke udskiftes eller sælges uden Generalpostdirektionens Vidende og kun med den Forpligtelse, at Køberen skal være Færgemand.

Den saakaldte Sundgaard paa Thysiden, mener Løvenørn, maa indrettes til Gæstgiveri og meddeles

Privilegium. Ligeledes maa Færgehuset paa Morssiden indrettes noget bedre, ligesom signalerne bør istandsættes, for ikke at de Rejsende skal udsættes for urimelig lang Ventetid.

Det var endvidere ønskeligt, om der kunde anlægges Færgehavne paa begge Sider, men om dette Færgested kan anses for vigtigt nok til et saadant Anlæg paa Amtets Bekostning indstiller Løvenørn til Generalpostdirektionens nærmere Overvejelse.

Denne Indberetning sendes til Amtmanden 4. Maj 1811, hvor den formentlig er henlagt, da der ikke høres mere til den.

Færgemandens Stedsøn fritages for Krigstjeneste som ønsket, men da Lars Sørensen 15. Februar 1813 søger om at faa endnu en Færgekarl fritaget for Krigstjeneste, faar han Afslag, da Amtet ikke anser Færgestedet for vigtigt nok til at fratage Majestæten yderligere en Soldat til Færgetjeneste.

Lars Sørensen, som Løvenørn 1810 omtalte som en næsten blind Olding, var dog ikke helt paa Gravens Rand, eftersom han først døde 16. November 1830¹⁶) i en Alder af 89 Aar. Han var altsaa 65 Aar, da Løvenørn ansaa ham for Olding, men han har vel nok været saa medtaget af Tidens Tand, at han ikke helt var i Stand til at forestaa Færgeriet. Nogen stor Hjælp for ham blev Stedsønnen, Hans Christian Hansen, ikke. Han hjemsendtes omkring 1814, men allerede 1821¹⁷) flyttede han til Øster Assels som Husmand. Færgestedet blev nu overtaget af Christen Mortensen, der allerede døde 7. September 1830¹⁸). Herefter overtoges Færgestedet af Gaardmand i Karby Niels Christensen Gade, født i Nabsognet Hvidbjerg.

I en Synsforretning 25. Maj 1833 siges Broerne at være i maadelig Stand, og Vandet er lavt og grundet, men Amtmanden mener dog ikke, at Bekostningen ved Anlæg af nye Broer vil staa i Forhold til Stedets Betydning. Heri er han ikke ganske enig med Gade, der 12. Januar 1834 indberetter, at Samfærdselen kunde være en Del større, dersom man til enhver Tid kunde komme over Sundet, hvad der ikke er muligt i stormfuldt Vejr, thi da maa de Rejsende gøre flere Mils Omvej over Vilsund, men en ordentlig Færgebro vilde antagelig hjælpe lidt paa det.

Hvor stor Samfærdselen har været er ikke ganske klart. Færgemanden indberetter ganske vist, at der i 1833 er overført ca. 2000 Personer, 350 Heste, 200 Vogne og 90 Læs Gods foruden stort Kvæg, Kalve, Lam og Svin, men disse Tal synes ikke at vinde Tiltro i Generalpostdirektionen, der 1. Februar sender dem til Amtmanden med Bemærkning om, at det i alle Poster er mere, end der er overført ved flere af Landets betydende Færgesteder. Hertil bemærker Amtmanden 22. Februar at Gade sikkert overdriver Færgestedets Betydning for at fremme ønsket om et nyt Broanlæg, men i Modsætning til Aaret før finder Amtmanden nu, at der dog er Færdsel nok til en bedre Indretning ved dette Færgested, der er det vanskeligste i hele Amtet, men Gade vil ikke paatage sig at udføre et Broanlæg, selv om han fik offentlig Understøttelse dertil, hvorimod han er villig til, hvis

¹⁵ Rentekammeret: Specifikationer over Proprietærernes, det beneficerede og Købstædernes Jordegods i Henhold til Kmr. Ordre 20/10 1778.

¹⁶ Karby Kirkebog.

¹⁷ Thisted Amts Lægdsrulle 1817.

¹⁸ Thisted Amts Skiftedesignationer 1830.

Arbejdet iværksættes ved offentlig Foranstaltning, at forrette Kørsel samt Transport af de Sten, der behøves.

Har Gade virkelig opgivet for store Tal for Aaret 1833, opgiver han dem ikke mindre for 1834, da han er helt oppe paa 2458 Personer, 690 Heste og 190 Vogne, hvad der ikke lyder overbevisende, thi var Tallene rigtige, skulde Færdselen her være mere end dobbelt saa stor som ved Feggesund, hvad der ikke er nogen Grund til at tro, saa Amtmanden har sikkert Ret i, at Gade, der dog klarer sig med 2 Færgekare, overdriver af Hensyn til det saa meget ønskede Broanlæg.

Noget Broarbejde kom Gade dog ikke til at beskæftige sig med, thi 1. Juli 1835 afhænder han Færgeriet til Niels Jensen Bech, der allerede 14. Februar 1836 griber Pennen og overfor Generalpostdirektionen besværer sig over Indgreb i Færgerettighederne, og for at forebygge sligt andrager han om, at der maa blive udfærdiget en Bestemmelse om at Færgerettighederne strækker sig en Mil paa hver Side af Færgestedet (som ved Vilsund), hvis Privilegium han dog ikke kan fremskaffe, da det er forlagt af en af de tidligere Ejere.

Ved Skrivelse af 30. April beder man ham dog søge at tilvejebringe Privilegiet, men han maa den 8. August svare tilbage, at han desværre ikke kan opspore omtalte, men han formoder dog, at et saadant eksisterer, da han er underkastet de samme Forpligtelser som Færgemændene ved Sallingsund og Vilsund. Han beder nu om en Afgørelse, da han gaas stærkt i Næringen af Fiskere og andre Baadejere. Hertil føjer Herredsfogden i Nykøbing, at der er paalagt Færgemanden ovennævnte Forpligtelser, men han har dog ingen Post at besørge. Redskaberne holder han i god og forsvarlig Stand, og da han er under offentlig Tilsyn, anbefales det at afsætte en Grænse for Færgeriets Udøvelse. Ved Fremsendelsen tilføjer Amtet, at der næppe nogensinde har været udstedt noget Privilegium, men da Videnskabernes Selskabs Kort udviser, at der i umindelige Tider har været en Færgeindretning fra det vestlige Mors til Thy formoder man, at Færgegaarden er sat i Færgeløbshartkorn, og at dette uden videre hjemler Færgestedet sin Færgeret. Den af Bech foreslaaede Grænse paa en Mil til hver Side finder Amtet rimelig, men dog saaledes, at Fiskere og andre Baadejere maa overføre egen Person, Husstand og Gods.

Nogen Beslutning om at imødekomme Færgemandens ønske har man aabenbart ingen Hast med at træffe. Selv en ærbødig Paamindelse fra Bech 30. Januar 1837 virker ikke fremmend, men man har dog ikke helt glemt det afsides liggende Færgested. Toldinspektør, Kaptajn Barfred i Frederikshavn har været paa Stedet og indsender 29. Oktober en Beretning om Tilstandene ved Næssund, hvor Manglerne efter hans Mening egentlig kun bestaar i Savnet af ordentlige Ind- og Udskibningsbroer, som han mener bør bygges af Sten og Fyld med en Række Bøgepæle om Brohovederne af 2½ Fods Højde paa hele Længden og af 9 Alens Bredde, og de maa formentlig bygges ud til 3 Fods Dybde.

Færgemanden har erklæret, at han ikke kan paatage sig nogen Del af Omkostningerne, som er anslaaet til 985 Rd., hvorimod han er villig til at hjælpe til ved Arbejdet. Sluttelig bemærker Barfred, at Trafikken ved dette Færgested har taget til, siden Bech overtog det.

Kaptajn Barfreds Forslag sendes til Amtmanden til Udtalelse, og denne svarer 20. Marts 1838 tilbage, at Forslaget er hensigtsmæssigt, men hverken Ejeren eller Amtets Repartitionsfond kan klare Udgifterne og indstiller, at der gennem Rentekammeret udvirkes at der af Thisted Amt i Løbet af 2-3 Aar maa udskrives 4 Sk. pr. Td. Hartkorn. Hvad Naturalpræstationen angaar mener Amtet, at det vil være hensigtsmæssigt, at Sognene fritages herfor, da kun faa af de Sogne, der har Nytte af Færgestedets Forbedring, paa Grund af lokale Forhold vil kunne deltage deri, hvorfor Arbejdets Byrde vil kunne fordeles mere lige, dersom det udføres for Betaling.

Sagen oversendes 17. April 1838 til Rentekammeret. Herfra indhenter man Betænkning fra Amtet, der har bemærket, at Overslaget sikkert er for lavt ansat, og Rentekammeret spørger nu Generalpostdirektionen, hvad det maa antages at ville koste, samt om der ikke bør afholdes Licitation. Nu gaar Sagen en Tur til Kanal-Havne- og Fyrinspektør C. A. Leth, der 26. November opgiver, at Færgen kun stikker to Fod, hvorfor man kan nøjes med at udføre Broerne til en Dybde til 2½ Fod i Stedet for 3, hvorved opnaas en betydelig Besparelse, idet den ene Bro da bliver 25 og den anden 50 Alen kortere. En Middelvej mener han, at man under alle Omstændigheder maa prøve, og endelig maa hele Anlægget stilles under en kyndig Mands Opsyn. Hertil svarer Amtet 4. Maj 1839, at Licitationsforretning har været afholdt, men der var ingen, der ønskede at byde, hvilket sikkert skyldes Mangel paa Sten, der findes der paa Egnen, men der vil blive gjort et nyt Forsøg.

17. August 1839 kan Amtmanden meddele, at der nu har været afholdt ny Licitation med det magre Resultat, at der kun var Færgemanden, der bød paa Arbejdet. Hans Bud lød paa 2800 Rd., men imidlertid nedsatte han det til 2000 Rd. Saavel Over- som Underøvrigheden fandt, at Bekostningen ikke stod i rimeligt Forhold til Nyttens, da der kun kunde blive Tale om nogle Minutters Besparelse af den Tid, man hidtil havde anvendt paa Ind- og Udskibning foruden det vilde være vanskeligt at afgøre, om disse Broer kan modstaa en Stormflod. Efter at have erfaret Amtmandens Betæneligheder henlagde man Sagen.

Færgemanden er dog ikke sindet til at lade Sagen falde. 28. Februar 1840 beder han Generalpostdirektionen udvirke, at det paatænkte Broanlæg bliver paabegyndt, saaledes at Broerne kan blive færdige i Løbet af den tilstundende Sommer. Med Hensyn til selve Arbejdet gør han dog opmærksom paa, at det just ikke er af personlig Interesse, han har paataget sig Arbejdet, men kun fordi ingen anden Liebhaber meldte sig ved Licitationen, og at han hellere end gerne vil afstaa Arbejdet, dersom nogen anden vil paatage sig det. Lige meget hjælper det. Generalpostdirektionen er tilsyneladende ikke til at raabe op, hvad der dog ikke forhindrer Bech i atter den 24. Januar 1841 at minde om Broerne, som i høj Grad savnes, særlig paa vestre Side, hvor Bunden er blød. Herpaa kommer heller intet Svar, skønt det vel nok kunde være paa Tide at skaffe en Afløsning for de gamle Broer, som Lars Sørensen havde anlagt.

27. September 1842 siger en Indberetning om et ved Næssund afholdt Syn, at ved Højvande kan Færgen nok lige gaa til Broen paa østre Side, men paa vestre Side findes derimod en lang udgaaende Grund, der

besværliggør Landsætningen. Færgemanden mener, at en Bro ud til Dybet bestaaende af et Træbolværk opfyldt med Grus kan holde om Vinteren. Endelig 26. Januar 1843 søger Bech atter om at faa nye Broer uden at gøre Indtryk paa højere Steder, men det blev ogsaa sidste Gang Generalpostdirektionen blev besværet af ham, thi ved Skøde af 5. Juli 1852 afhænder han Færgestedet med Inventarium samt den til Færgegaarden hørende Jord i Næs Mark af gammelt Hartkorn 6 Skp. og 2 Album og i ny Matrikul under Nr. 9 for 2 Tønder og 1¹/₄ Album og Gammelskat 5 Rd. og 26 Sk. til Poul Riis Pedersen mod, at denne overdrager ham Hovedparcellen Matr. Nr. 11 af hans Gaard i Karby, der er ansat til en Værdi af 2000 Rd. og desuden kontant 4000 Rd. rede Sølv.

I Riis Pedersens korte Tid som Færgemand gjordes der Forsøg paa at skaffe bedre Landingsforhold. 35 Mænd fra Thy og Mors sender i August 1854 et Andragende herom til Generalpostdirektionen for at faa anlagt Landingsbroer, da de Rejsende maa bæres ud til Færgen paa Færgefolkenes Ryg, hvad der ikke er uden Risiko, da Fjordbunden er meget blød, ligesom der ogsaa er mange Kreaturer at overføre.

Amtet lader Andragendet gaa videre til Generalpostdirektionen med Bemærkning om, at Amsraadet vil lade Broerne anlægge, naar der bevilges Hjælp dertil. Hertil svarer man 26. Maj 1855, at Næssund Færgested er uden Betydning for Postvæsenet, og der kan saaledes ikke ydes nogen Hjælp, hvorimod man anser det for Amtets Pligt alene at anlægge Broerne, og hertil slutter Postinspektør Zahrtmann sig, og mere kom der ikke ud af Sagen denne Gang.

Inden Riis Pedersen forlader Færgeriet klages der over ham af Kommandør i Sjøetaten, Jens Jacob Paludan, der 3. Juni 1856 vilde sættes ud til Dampskibet "Limfjorden" for at rejse til København. Han, der havde været paa Besøg i Hurup Præstegaard, havde i Tide bedt "Limfjorden" holde Udkik samt bedt Gæstgiver J. C. Lund i Næssund om i Tide at signalere til Færgemanden om at sende Baaden ud. I Tillid hertil tog Paludan fra Hurup om Morgenen med sin Familie i to Vogne og kom til Næssund omkring Kl. 7; en Færge var da i Sigte og ankom endelig Kl. 8, men Færgemanden erklærede bestemt, uagtet han blev budt 5 Rd. ekstra, ikke at ville tage Paludan med ud til Skibet, hvorimod han indskibede nogle Mænd med Heste og Vogne for at landsætte dem paa Mors. "Limfjorden" havde Flag paa Toppen og altsaa Passagerer om Bord, der skulde landsættes, men lige saa lidt kunde komme fra Borde som Paludan og Familie om Bord, hvorefter han maatte vende om med uforrettet Sag.

Samme Dag indberetter Færgemanden det passerede og bemærker, at det er første Gang sligt er indtruffet, at Passagerer ikke kunde komme med, og de, der vilde fra Borde, maatte sejle videre. For at det ikke oftere skal ske, spørger han, hvorledes han skal forholde sig i lignende Tilfælde. Dersom begge Dele skal passes samtidig, maa han have flere Folk (han har 3 Færgekarle); hvad han ikke kan være tjent med, da Fortjenesten paa Dampskibsekspeditioner er for ringe.

Midt under Sagens Behandling - 1. August 1856 - sælger Riis Pedersen Færgeriet, saa der bliver ingen til at tage Kløene. Lund meddeler 19. August kort og godt, at han ikke er Færgemand, men Transportvæsenets Opsynsmand, og at han hverken har Baad eller Færge, saa

han har ikke kunnet advisere Færgemanden, men 17. September 1856 tilstilles der ham en Skrivelse, der vel var møntet paa Riis Pedersen, om at Dampskibsfarten maa have Fortrin fremfor Færgefarten.

Selv om Færgeriet nu er solgt til Frederik Søndergaard, er der dog andre, der gerne vil lege med. Saaledes ansøger J. C. Lund 4. Januar 1858 om Tilladelse til at maatte ilandsætte fra og indskibe Passagerer i Dampskibet "Limfjorden", til hvilken Ende han allerede har anskaffet sig en Baad. Yderligere kommer der 27. Juni 1858 en Ansøgning fra Sognefoged Jens Aalkjær i Næs om at faa hele Færgeriet overladt, da han har hørt, at Færgeriet skal flyttes over paa Thysiden. Den 10. Juli kommer der ogsaa en Skrivelse fra Søndergaard, der først beder om Undskyldning for at være kommet for sent ud til Dampskibet den 26. Juni, hvorefter han beder om Tilladelse til atter at maatte overtage Bestillingen med Transport til og fra Dampskibet, hvilken Bestilling Lund har overtaget uden Tilladelse.

Gennem Herredskontoret i Nykøbing paalægges Amtet Søndergaard at gøre Rede for sin Ret til at sætte Passagerer ud til Dampskibet. Hertil svarer han kort og godt, at denne Ret hører til Færgestedet, hvad der ogsaa kan ses af den "Næse", hans Forgænger fik, da han ikke vilde sætte Paludan ud til Damperen. Dette Svar samt Aalkjær og Lunds Andragender sendes til Amtet. Herredsfogderne paa Mors og i Hassing-Refs Herreder anbefaler, at der gives Tilladelse til baade Lund og Søndergaard fra henholdsvis Thy og Mors, og hertil slutter Amtmanden sig efter først at have indhentet en Udtalelse fra Grosserer H. P. Prior i København, der anser det for bedst, at der kan sættes ud til Dampskibet fra begge Sider.

Før Søndergaard faar sit Bevillingsspørgsmaal i Orden, er der adskillige andre Ting, der først maa klares. Først afkræves han en Afskrift af de Taxter, der benyttes, hvortil han svarer, at der aldrig har været udfærdiget nogen egentlig Taxt, lige saa lidt som der har været meddelt nogen Approbation paa den Betaling, som skulde erlægges, men den Betaling, der i de sidste 25 Aar har været opkrævet, er

a For en Baad med en enkelt Person 16 Sk.

b For hver Person, naar flere Personer overføres paa een Gang 8 Sk.

c For en Færge med en enkelt Hest eller tvende med en almindelig Rejsevogn 48 Sk.

d For en Færge med to Heste med Kalesche- eller Wiernevogn 64 Sk.

e For en Hest 16 Sk.

f For et Kreatur 10 Sk.

g For et Faar 4 Sk.

Denne Taxt, der slutter med Paastand om, at Færgeretten i umindelige Tider har hørt til dette Færgested, sendes til Kammeradvokat Blechingberg 30. Marts 1859. Denne svarer tilbage 5. April, at han, for at kunne danne sig en sikker Mening, maa anse det for ønskeligt at faa Oplysninger fra den ældre Matrikul samt Udskrifter fra Retsprotokollerne af samtlige Skøder paa den saakaldte Sundgaard. Paa det foreliggende Grundlag kan han ikke se, at den fra Arilds Tid stedfundne Udøvelse af Færgeretten giver Eneret.

Herefter afgaar en endelig Indstilling fra Amtet til Generalpostdirektionen af 8. Juli 1859. Lund vil ikke for

Tiden paatage sig nogen egentlig Færgesfart eller Transport over Sundet, ligesom der heller ikke vides nogen anden at bringe i Forslag. Amtet anser det for ønskeligt, at der her som ved andre Færgesteder etableres en privilegeret Færgesfart fra hver Side, hvad der navnlig ved Næssund vilde være saa meget mere ønskeligt som Færgestedet paa Morsland efter først at have været ret godt bestyret, for Tiden er kommen i Hænderne paa en Mand, som hverken har Interesse eller Indsigt i Sagen, men Amtet skønner ikke, at det vil kunne ordnes under de nuværende Forhold, da Kromand Lund paa Thyland, som er en driftig og dygtig Mand, ikke tror sig i Stand til at anskaffe de fornødne Rekvisitter, og derfor ikke attraar Tilladelse til at føre Rejsende over med de Baade, han benytter til at føre Passagerer og Gods til og fra Dampskibet med.

Færgestedet er saa vigtigt, at det maa anses for rigtigt, at det sættes under samme offentlige Kontrol som de øvrige Færgesteder i Amtet, og at det derfor paalægges Færgemanden at erhverve en ordentlig Bevilling for at der kan fastsættes en ordentlig Taxt, der passende kunde bestemmes som ved Fæggesund, medens han nu betragter sig som eneberettiget til Færgesfarten paa Grund af de Færgegaarden paalagte 3 Td. Færgeløbshartkorn. Det kunde da muligt under samme Sag tages under Overvejelse, hvorvidt en almindelig Tilladelse til Baadfart fra Thy tillige kunde meddeles Lund, og skulde Søndergaard da vægre sig ved at søge Privilegium, og hans Færgeløbshartkorn ikke kan antages at begrunde en reel Ret for ham dertil som Ejer af Færgestedet, tvivler Amtet ikke paa, at Lund gerne modtager et saadant, naar der med samme Privilegium gives ham Ret til Færgesfart paa begge Sider.

Efter Modtagelsen af denne for Søndergaard lidet smigrende Skrivelse beder Generalpostdirektionen Postinspektør Zahrtmann besigtige Færgemateriellet, og herom indberetter han 10. September 1859, at der findes en Færge, en Storbaad, en mindre Baad og en Isbaad. Til Betjening holdes 4 Folk. Hertil føjer Herredsfogden i Hassing-Refs Herreder, at der bør holdes en Baad paa Thysiden. Herefter anmoder Generalpostdirektionen 8. Oktober 1859 Amtet om at lade Søndergaard søge Bevilling til Færgesfart fra begge Sider samt til at passe Dampskibsfarten, hvad Søndergaard 30. Oktober erklærer sig villig til, hvorefter der 22. Marts 1860 udstedes kongelig Bevilling til ham mod at der til Transport- og Befordringsvæsenets Fond aarlig betales 4 Rd.

Spørgsmaalet om Anløbsbroer, der drøftedes 1854, genoptoges 1859. I Amtsraadets Møde 25. Maj var fremlagt Tegninger og Overslag til Færgebroer paa begge Sider. Amtet fandt dog, at Omkostningerne - 9000 Rd. - var for meget for Amtet alene og indstiller derfor til Generalpostdirektionen, at der bevilges Hjælp fra Transport- og Befordringsvæsenets Fond, samt at der tillige tillægges Amtet Ret til Bropenge.

Amtets Indstilling sendes 9. Juli til Kanal- og Havneinspektør Leth til Udtalelse, men paa Grund af Sygdom indløber Svaret først 22. Juni 1860, efter at han har været paa Stedet. Om Forholdene udtaler Leth, at det maa være af almen Interesse for Samfærdselen, at der anlægges Broer paa begge Sider. Af Mangel paa saadanne kan der ikke sættes over i Stormvejr, og ved Lavvande kan der opstaa de største Vanskeligheder med at faa

Kreaturer, Vogne og Passagerer ombord og fra Borde, da Fartøjerne ikke kan flyde helt ind til Stranden, og Bunden er paa sine Steder saa blød, at den ikke kan bære, hvorfor ogsaa forskellige Uheld har fundet Sted, især med Heste. Ogsaa af Hensyn til Dampskibene, der passerer Næssund 4 Gange ugentlig, og hvorfra Passagerer og Gods skal sættes i Land og bringes ombord, er det saare vigtigt at have Broer.

Tegningerne, der er udarbejdede af Amtets Vejinspektør, Husen, findes hensigtsmæssige, men Leth vil dog bemærke, at Tømmerpriserne er falden siden 1858, og de kan nu reduceres med 25 %. Pælene bør ikke beklædes med Jernplader, men bør beslaas med Søm. Paa Thysiden kan Nedkørsel og Dæmning gøres hele 1700 Rd. billigere, og det hele vil næppe overstige 6000 Rd., og det maa findes rimeligt med et Tilskud paa 800 Rd.

Endelig bemærker Leth, at Taxterne ved Limfjorden er urimelig lave i Forhold til Taxterne ved andre af Landets Færgesteder, hvilket har til Følge, at ingen kan bestaa derved. F. Eks. anføres, at Taxterne her er for Færgen 3 Mark, Baad 1 Mark og for en Person 4 Sk., hvorimod der mellem Middelfart og Snoghøj, hvor Afstanden er kortere og Havne og Broer gode, koster Færgen 5 Mark, hvorfor Taxterne foreslaas forhøjede med 50 %.

Amtsvejinspektør Husens Forslag er i Korthed:

Thy: Dæmning, hvis Nedkørsel skal reguleres 2644 Rd. 32 Sk.

Dæmning uden Regulering af Nedkørslen 934 Rd.
Brohoved 2423 Rd. 58Sk.

Mors: Brohoved 2354 Rd. 58 Sk.

Dæmning 1417 Rd.

Ialt med Regulering af Nedkørsel paa Thysiden 8839 Rd. 52 Sk

Ialt uden Regulering af Nedkørsel paa Thysiden 7129 Rd. 29 Sk.

Forslaget fremsendes til Generalpostdirektionen af Amtet 1. September 1860, idet man foreslaar Arbejdet udført uden omtalte Regulering. Dog anser man Broanlægget ved Odde Sund for vigtigere og vil lade Næssund vente, da Amtets Kræfter ikke rækker længere i nærmeste Fremtid.

Atter udskydes Løsningen af Brospørgsmaalet, og det gør selvsagt ikke Forholdene bedre, at Frederik Søndergaard iflg. Skrivelse fra Generalpostdirektionen af 18. August 1860 har afhændet Færgeriet til Frederik Jensen, der nu opfordres til at søge Bevilling endnu før Søndergaard har naaet at indløse sin, hvilket dog sker kort efter.

Ansøgningen fra Frederik Jensen fremkommer 18. September 1860 og anbefales af Herredsfogderne og af Amtet. Skødet har han endnu ikke faaet, det faar han først i Februar 1861.

Generalpostdirektionen nøler med Bevillingen for om muligt at faa Frederik Jensen til at deltage i Betalingen af et eventuelt Broanlæg. Han erklærer sig villig til at betale 30 Rd. aarlig for Brugen af Broerne mod at faa Andel i Bropengene, men han vil intet yde til Broernes Anlæg.

Amtet mener, han bør give 40 Rd. aarlig uden Andel i Bropengene, hvad Generalpostdirektionen dog ikke mener at kunne indføre i Bevillingen uden Frederik Jensens Godkendelse.

Spørgsmaalet blev ikke aktuelt for Frederik Jensens Vedkommende, idet han 27. August 1861 indberetter, at han har købt een Opsynsmanden ved Sallingsund

tilhørende Ejendom og bortforpagtet sin Ejendom ved Næssund til Christen Pedersen Fuglsang fra Thy.

Fra Amtet sendes 21. Februar 1861 Indberetning om, at Frederik Jensen, der nu er Ejer af Pinen Kro ved Sallingsund, har solgt Næssund Færgested til een Amtet ukendt Køber.

Den nye Ejer, Christen Andersen Hvidberg, har samtidig med Købet bortforpagtet Færgeriet til Christen Fuglsang for Tiden $\frac{1}{5}$ 1861- $\frac{1}{5}$ 1866.

Fuglsang faar en ret uheldig Start, idet der 27. November 1862 fremkommer en Klage fra Dyr læge Poulsen, der har haft en urimelig lang Ventetid inden Overfarten, hvortil Fuglsang svarer, at han ikke har set Signalet paa Grund af Taage og heller ikke hørt Hornet, der anvendes som Kaldesignal. Amtet fremsender Klagen med Bemærkning om, at skønt Fuglsang, der endnu ikke har faaet Bevilling, viser større Omhu end de tidligere Færgemænd har vist, kan han ikke fritages for Ansvar, men det kunde maaske snarere paalægges Frederik Jensen, der bør staa til Ansvar, indtil den nye Ejers Ansøgning om Bevilling er modtaget.

21. Marts 1863 søger baade Hvidberg og Fuglsang Bevilling. Ved Fremsendelsen motiveres den mærkelige Fremgangsmaade med, at det er nødvendigt for at faa Bevilling til Krohold, som ogsaa ønskes til Stedet.

De ønskede Bevillinger udstedes 25. Juli 1863, men de Herrer har slet ikke travlt med Indløsningen og maa gentagne Gange mindes herom mod Betaling af 13 Rd. og 48 Sk., endda under Trusel om Udpantning. Herredsfogden mener dog ikke, Gebyret kan inddrives, da Fuglsang intet ejer og tilmed er indkaldt til Krigstjeneste, hvorfor Bevillingerne foreslaas kasserede, hvilket Finansministeriet bevilger.

Christen Hvidbergs Ejertid blev ogsaa ganske kort. Allerede 1. December 1864 foreligger Ansøgning om Bevilling fra Jens Pedersen, der ved Skøde af samme Dato er Ejer af Færgestedet. Hans Andragende anbefales af Karby, Hvidbjerg og Redsted Sogneforstanderskab samt af Herredsfogder og Amtmand, af sidstnævnte dog med Bemærkning om, at der bør svares 40 Rd. aarlig, naar de saa meget omtalte Broer anlægges.

Næppe er Jens Pedersens Ansøgning havnet i Generalpostdirektionen, før Postinspektør Zahrtmann indberetter, at Færgeriet nu er afhændet til Nicolai Kjærulf, der 7. Marts 1866 søger Bevilling. 14. Maj kan Finansministeriet meddele, at Bevillingen er klar til Indløsning mod dobbelt Gebyr, nemlig 27 Rd., der indbetales 25. Juni. Grunden til det dobbelte Gebyr omtales ikke, men man kan vist godt gætte paa, at det var et Udslag af Utilfredshed med de ustandselige Ejerskifter.

Det hidtil uløste Brospørgsmaal tages nu atter op. Stødet gives af 204 Beboere i Sognene Karby, Hvidbjerg paa Mors, Helteborg, Hurup og Ydby, der 28. Januar 1866 fremsender Andragende om at faa de omtalte Broer anlagte. Tilstanden findes her saa slette, at der sikkert ikke ved noget Færgested i Danmark findes Magen til. Forholdene har i en Menneskealder været farefulde og ganske utaalelige. De Rejsende maatte uden Hensyn til Alder, Køn, Stand, Vægt og Stilling bæres paa Færgefolkens Ryg et langt Stykke ud i Fjorden fra Strandbredden til Færgeren og risikerede, at Manden, der maatte vade i Tang og Dynd, tabte dem.

I en Skrivelse af 16. August 1866 til Generalpostdirektionen presser den nye Ejer, N. C. Kjærulf, ogsaa paa samtidig med, at han kritiserer Amtet, der har bevilget 3500 Rd. til Anlæg af en Landingsbro $\frac{1}{4}$ Mil Sønden for Næssund og betegnet denne som værende af særlig Betydning for Kreaturtransporten fra Thy. Han finder det mere nødvendigt at faa anlagt Broer ved Næssund og beder nu Generalpostdirektionen gøre sit til, at Sagen ikke trækkes yderligere ud. Denne Skrivelse oversendes til Amtet 3. September, og der svares straks tilbage, at Amtets Betænelighed er faldet bort, nu da Oddesund-Sagen er fra Haanden, men haaber dog paa en anseelig Understøttelse fra Transport- og Befordringsvæsenets Fond. Samtidig sendes et Overslag udarbejdet af Amtsvejinspektøren paa ialt 9059 Rd. og 60 Sk.

Havne- og Kanalinspektør Leth anbefaler Forslaget, der er en Kopi af Husens tidligere Forslag. Herefter fremsendes det af Generalpostdirektionen til Finansministeriet 5. Oktober 1866, idet det anbefales at yde et Tilskud paa 1600 Rd. 16. Oktober 1867 henstiller Generalpostdirektionen dog, at da nogle tænkte Besparelser ikke kunde opnaas, at der ydes $\frac{1}{3}$ nemlig 300 Rd. mod, at Arbejdet bliver paabegyndt og snarest fuldført. Det samme Tilskud foreslaas af Postinspektøren for Nørrejylland, og hertil giver Finansministeriet sit Samtykke 19. Juli 1867.

Arbejdet blev straks paabegyndt, og det fuldførtes i Efteraaret 1868. Broen paa Thy blev paa 120 Alens Længde og Broen paa Mors 90 Alen og bestaaende af tvende i Midten chausserede Moler, der endte i brede Brohoveder paa nedrammede Pæle.

Hermed havde dette Færgested omsider faaet de nødvendige Broer, men rigtignok hele 11 Aar senere end ved Feggesund.

Kilder:

Generalpostdirektionen: Thisted Amts Færgesager, Pakke I. Danske Sekretariats Journal for Landbefordringsvæsenets Forestillinger samt for Vandtransportsagerne 1804-10. Sekretariats Journaler for det danske Færgesæsen 1808-48. Brevbøger for Færgesager 1811-48.

Det andet Overfartssted mellem Mors og Thy var ved det snævre Vilsund, der vel ikke uden Grund blev det første Sted, hvor Færgerne afløstes af en Bro, thi her var der anderledes stor Trafik end ved Næssund. Fra Vilsund gik jo den lige Vej tværs over Mors til det andet store Færgested, Sallingsund, hvorover der var Forbindelse til Fastlandet.

Til Færgerne ved begge disse Overfartssteder, der som Krongods siden Reformationen laa under Halds Len, ydedes der Sundkorn baade af Mors og Thy. Dette Korn androg 1614¹⁹⁾ hele 303 Td. 20 Skæpper til hver Tønde efter Morsingemaalet. At det ikke var med Glæde, dette Korn ydedes, ses af et Brev, Kongen 30. Maj 1594²⁰⁾ sender Lensmanden paa Hald, Henrik Belov. Det hedder deri, at nogle, baade paa Mors og Thy, som af Arilds Tid har ydet Sundkorn til Færgernes Vedligeholdelse, nu

¹⁹⁾ Halds Lens Regnskaber 1614-15.

²⁰⁾ Jydske Registre 5,364.

vægrer sig ved at give det. Det indskærpes nu under Trusel om Straf for Ulydighed, at Kornet skal ydes. Det har vel nok hjulpet for en Tid, men 18. April 1653²¹) er der dog atter Anledning til at minde om denne Ydelse, thi af Vedligeholdelsesudgifter, hvoraf der i det følgende skal gives nogle Prøver, var der ikke faa. 24. Marts 1606²²) faar Frans Rantzau, Lensmand paa Silkeborg, Ordre til at udvise Lensmanden paa Hald, Kristen Holk, to Bøgetræer af 24 Alens Længde og to af 14 Alens Længde og med en Bredde af 1 Alen til Istandsættelse af Færgerne ved Vilsund og Sallingsund.

1612²³) trænger Færgen ved Vilsund atter til Reparation; saaledes faar Jens Rebslager 7 Mark for et nyt Tov, Borgmester Jørgen Hansen i Nykøbing 12 Sk. for 1½ Kande Tjære og 7 Mark for en Tylt Fjæl til Færgens Bund, ligesom der for Søm og Træ til Aarer gives Borgmesteren 3 Mark. 1613²⁴) maa der igen nye Bundfjæl for 812 Mark, Klinkejern og Søm for 6 Mark, for indsat Egebor og nyt Ror 3½ Mark og 12 Sk., Tjære og Leje af Tjærekedel 12½ Mark og endelig til Skibsbygger Just Andersen paa egen Kost 2 Daler. 1614²⁵) bekostes der paa Færgen 7 Daler og 83 Sk. 1615²⁶) er man helt oppe paa 23 Daler, 12 Mark og 10 Sk., hvoraf Mads Bødker selvanden faar 6 Daler og 18 Sk. paa egen Kost i 14 Dage. 1616²⁷) ofres der 12 Daler, 1 Mark og 4 Sk. paa 7 Dages Tømmerarbejde, og det er stadig Bunden, det er galt med. 1618²⁸) er Udgifterne helt oppe paa 26½ Daler og 8 Sk. Skibsbyggerne Mourits Christensen og Just Andersen arbejdede hele 8 Søgnedage á 12 Sk. Under Arbejdet slukkede de Tørsten med en Tønde Øl til 6 slette Daler.

24. September 1621²⁹) faar Lensmanden, Knud Gyldenstjerne, Ordre til at lade bygge en helt ny Færge, naturligvis billigst muligt, hvilket vilde sige 95 slette Daler, der gaves Jens Andersen Hals i Aalborg, der byggede den 1622. Den har dog ikke været bedre, end at der 1624 maa ofres 35½ Daler paa den, og 1629 maa der igen ofres 32 Daler (Lensregnskabet).

I et Tingsvidne af 13. Maj 1634³⁰) betegnes Færgen som raadden og utjenlig til at føre over uden største Livsfare, hvorfor det 1. Oktober 1634 tillades at bygge en ny baade til Sallingsund og Vilsund. Disse to Færger kostede tilsammen 150½ Daler, 1½ Ort og 7 Sk., hvoraf betales 40 Rd. til Skibsbygger Peder Jensen i Nykøbing paa egen Kost. Af Materialer købtes der 11 Stk. 16 Alens Bøgeplanker af Præsten i Grønbæk, Niels Christensen, for 16½ Daler, og Aaret efter sælges begge de gamle Færger for hele 9½ Daler og 16 Sk. efter kun 12 Aars Brug.

Den første Bruger af Færgestedet, der nævnes Navn paa, er Svend Christensen, der 13. Februar 1614³¹) overlader sin Stedsøn, Christen Pedersen, Halvparten af

Færgeriet og tilhørende Gaard, hvorfor han maa betale 20 Daler i Indfæstning. 1624³²) fæster Christen Pedersen ogsaa den anden Halvdel, men denne Gang maa han op med hele 30 Daler, saa der har sikkert været gode Indtægter at hente ved Færgeriet, hvoraf der 1624³³) svaredes 3 Td. Byg i Landgilde.

1650 gaar Færgestedet ud af Kronens Eje, idet det 14. December udlægges for Gæld til Borgmester Jacob Madsen paa Kristianshavn³⁴). Det før omtalte Sundkorn fulgte dog ikke med, idet der 24. Juni 1661³⁵) udstedes Bevilling til Sivert Brockenhuus paa det Korn i Morsland, som til Sallingsund og Vilsund Færger var udgivet til deres Vedligeholdelse, mod at han holder Færgerne ved forsvarlig Magt. 29. Maj 1662³⁶) udstedes der ny Bevilling; denne Gang baade til Sivert Brockenhuus og dennes Hustru, Helvig Sandberg, paa Livstid. 1674³⁷) ansøgte Gemakforvalter Bertram Trewens om Expetance paa Kornet, men fik Afslag. Færgestedet var nu ansat til 2½ Td., der vurderes til 100 Daler. Et Boel, der brugtes af Færgemanden, solgtes 1. Oktober 1661 til Albrecht Baldtzer Berendt's Enke og Leonhart Marselius i Hamborg³⁸). Af dette Boel, der var ansat til 1 Td. Hartkorn, ydedes der 1662³⁹) til Sundby Kirke 1 Td. Byg og til Husbonden 2½ Td. Byg. I Matriklen 1664 er Færgestedet ansat til 3½ Td. Hartkorn og ejes nu af Ejler Jacobsen til Lund. Som Færgemand er Christen Pedersen nu afløst af Jens Christensen, der residerer her til omkring 1700. I Matriklen 1688 ansattes Jorden til 6 Skp., 1 Fdk. og 2 Alb. Hartkorn, medens Overfarten sættes til 6 Td. Ejeren er nu Poul von Klingenberg til Højris, hvorimod førnævnte Boel, der stadig bruges af Færgemanden, laa til Ullerup i Galtrup Sogn. Dette Boels Hartkorn var nu 1 Td., 2 Skp. og 2 Fdk.

Tidligere omtalte Sundkorn skødede Kongen til Klingenberg 16. Maj 1685⁴⁰) efter at han havde afstaaet Embedet som Generalpostmester, mod at han holder dygtige Færger og gode Folk ved Færgestederne og ikke tager Betaling for Overfarten af dem, der giver Korn. Dette Privilegium bevaredes for Højris saa langt op i Tiden som til 1871⁴¹).

Gennem en lang Række af Skattemandtaller faar man et lille Indblik i Færgemandens Økonomiske Forhold. 1660 betaler Jens Christensen Kopskat for sin egen Person, sin Moder og Søskende, ialt 6 Personer. 1672-75 holder han 2 Karle og 1 Pige. 1682 har han ligeledes 2 Folk. Der maa nu ogsaa skattes af Besætningen, der omfatter 3 Hopper, 1 Plag, 2 Stude, 2 Køer, 9 Faar og 1 Svin. En ikke helt ringe Besætning i Forhold til Hartkornet. I Aarene 1696-1700 driver han Færgeriet ved Hjælp af sine 3 Sønner, Christen, Svend og Villads. I

²¹ Jydske Registre 1653.

²² Jydske Tegnelser 5,287b.

²³ Halds Lens Regnskaber 1612-19.

²⁴ Som note 23.

²⁵ Som note 23.

²⁶ Som note 23.

²⁷ Som note 23.

²⁸ Som note 23.

²⁹ Jydske Tegnelser 7,100b.

³⁰ Halds Lens Regnskaber 1634-36.

³¹ Halds Lens Regnskaber 1613-14.

³² Halds Lens Regnskab 1624-25.

³³ Vestervig Kloster Lens Jordebog 1624.

³⁴ Kopibog og Register over det til Betaling af Rigens Gæld udlagte K. M. Jordegods, B. 1117.

³⁵ Jydske Tegnelser 1661, Nr. 70b.

³⁶ Jydske Registre 1662, Nr. 30.

³⁷ Deliberationsprotokol 4,68.

³⁸ Kronens Skøder.

³⁹ Matrikulens Jordebog over Han Herred, Hannæs Birk, Thyland og Morsland 15. Febr. 1662.

⁴⁰ Aalborg og Viborg Stifters Skødebog A. 23.

⁴¹ Traps Danmark, V. 459.

1705 staar Christen for Færgeriet, men 1710-13 er Færgemanden hans Broder Svend, der 1717 er afløst af Niels Olufsen⁴²), der 1718 og 1719 holder 3 Folk. I Aarene 1728-31 maa han udrede 2 Rd. i Brandstyr.

1743 nævnes som Færgemand Niels Andersen, der holder 3 Karle og 1 Pige, som han maa betale 4 Rd. i Kopskat af foruden 8 Rd. for sin egen Person, men da han er uformuende og nylig ankommen til Stedet, slipper han med 4 Rd.

Sundkornet, som Klingenberg fik tilskødet 1685, var aabenbart ikke altid lige let at faa. Saaledes klager Klingebergs Enke 14. Oktober 1727⁴³) til Rentekammeret over, at af de til Færgestedernes Vedligeholdelse henlagte Indkomster er en stor Del afgaaet derved, at nogle Proprietærer, Præster o. l., der ved Skøde eller paa anden Maade er bleven Ejere af øde Steders Hartkorn, inddrager saadanne Jorder under nogle dem tilhørende Gaarde, og vil derfor ikke yde Sundkorn deraf. Ligeledes skal en Del af Fjordegnenes Beboere have tilladt sig med deres Baade at befordre fremmede Rejsende og deres Gods til og fra Mors, noget, der efter hendes Formening alene bør ske ved Færgestederne mod den sædvanlige Taxt.

Da ovenanførte er i Strid med kongelig Skøde og Bevilling, tilskriver Rentekammeret 18. Oktober 1727 Amtmanden om snarest at bringe Orden i Forholdene.

1763 er det atter galt med Sundkornet⁴⁴). 21. Maj skriver Generalauditor Andr. Høyer til Irup til Rentekammeret, at Beboerne paa Mors er uvillige til at betale Sundkorn, og han beder nu om, at det maa blive inddrevet ved Eksekution. 23. Juli skriver Rentekammeret til Amtmanden omat lade foretage den ønskede Eksekution, men helt saa glat gik det dog ikke; thi 1. Maj 1764 besværer Høyer sig over, at Proprietærerne og Beboerne ved Retten har gjort vidtløftige Protester samt lagt Stævningssmændene Hindringer i Vejen, hvad der 16. Oktober⁴⁵) faar Rentekammeret til at skrive til Amtmanden om at lade dem vide, at de uden Ophold skal levere Kornet, da han i modsat Fald maa lade det inddrive.

1778⁴⁶) nævnes som Færgemand Mathias Abraham Pedersen Freistrup, der 14. Juni 1781 gør fælles Sag med Færgemanden ved Sallingsund, Mads Yde, om et Andragende til Rentekammeret om et vist aarligt Beløb for militære Transporter, der, efter de tvende Herrers Mening lægger for meget Beslag paa Færgerne. Der gaar saaledes ikke een Dag uden at de 4-5 Gange, dels med Færge og dels med Baad maa overføre Mandskab fra det sjællandske Infanteriregiment, naar der fra Nykøbing eller Thisted skal bringes Arrestanter til Skive, eller naar der i en af Købstæderne skal afholdes Forhør. Disse Transporter bringer dem Tab, thi naar de overfører andre Rejsende sammen med Militærpersoner, nyder de kun fra ¼-½ Fragt, og Folkene vil have mere i Løn end forhen,

siden de idelig maa ro, ligesom

Vedligeholdelsesudgifterne er steget til det dobbelte. Rigtigheden af det anførte attesteres af Generalmajor Krabbe og af Amtmanden. Andragendet oversendes til Danske Kancelli, der 1. November tilstaaer de to Færgemænd 20 Rd. aarlig hver, hvad der jo ikke var nogen overvældende Sum for de nævnte Transporter.

Hvor stor Trafik der var over Sundet kan desværre ikke oplyses, men 1787⁴⁷) holder Færgemanden dog 3 voksne Karle samt en Dreng, og 1801⁴⁸) har han endda 5 Karle.

1806⁴⁹) optræder Freistrup atter i Fællesskab med Færgemanden ved Sallingsund, nu Mads Lundgaard. 7. Februar indsender Amtmand Faye til Rentekammeret et Andragende fra dem om Ændring og Forhøjelse af Taxterne mod at de forbedrer Overfarten, saa man kan afvende de Klager, som evindeligt fremsættes af de Rejsende over Fartøjernes slette og farlige Tilstand og over de mange Ophold o. s. v. Paa Forespørgsel erklærer Landmaalingskonduktør, Kammerraad Morville 31. Maj, at Ejeren af disse Færgesteder bør af de ham tillagte betydelige Indtægter i Korn sætte Færgeløbet i forsvarlig Stand uden Takstforhøjelse. Hertil slutter Rentekammeret sig og meddeler Amtmanden, at Ejeren i Overensstemmelse med kongeligt Skøde af 1685 er pligtig til at holde Færgeløbene i forsvarlig Stand, saa der ingen Grund til Klage er, og at man altsaa ikke ser nogen Grund til Taxtforhøjelse, og det befales nu Amtmanden inden en passende Tid at sørge for, at Ejeren bringer det hele i forsvarlig Stand.

Efter at have modtaget denne Straale spørger Amtmanden 8. August forsigtigt om, hvilke Foranstaltninger Rentekammeret fordrer af Ejeren til Istandsættelse, og hvilke Tvangsmidler der maa bringes i Anvendelse paa Ejeren. Herpaa svares den 23. August kort og godt, at Kammeret ikke kan give anden Bestemmelse end den, Skødet indeholder.

Færgemanden giver dog ikke op. 23. Marts ligger der atter i Rentekammeret en Anmodning om Taxtforhøjelse, der motiveres med de dyre Tider baade med Hensyn til Livsfornødenheder og Færgernes Vedligeholdelse. Denne Gang kan Rentekammeret tage sig Sagen let. Færgevæsenet er imidlertid lagt ind under Generalpostamtet (senere Generalpostdirektionen), hvortil Sagen oversendes 2. Maj. Paa Forespørgsel erklærer Amtmanden, at Ejeren af Færgestedet, Didrik Galtrups Enke, Maren Kortbech, faar 300 Tønder Sundkorn, men at hun har bortforpagtet det til Færgemanden, der skal bestride Transporten mod at oppebære Færgepengene samt 56 Td. Korn. Fæsteren kan ikke slaa sig igennem paa disse Vilkaar og med den nuværende Taxt, 16 Sk. for Færge og 6 Sk. for Baaden, som det dog er uheldigt at forhøje, saalænge Færgestedet er i en saa slet Forfatning som Tilfældet er, men det maatte dog anses for ønskeligt, om Generalpostamtet vilde bidrage til Forbedring.

Der vankede heller ingen Taxtforhøjelse denne Gang, men Færgemanden er uforknyt. 5. Marts 1810 ansøger han om, at Taxterne maa fordobles samt at han maa blive

⁴² Død 23. Febr. 1745, 80 Aar gammel. Sundby Kirkebog.

⁴³ Rentekammeret: Aalborg og Viborg Stifters Kopibog C. Blad 186.

⁴⁴ Rentekammeret: Aalborg og Viborg Stifters Journal C. Nr. 9429, 9475 og 10017.

⁴⁵ Rentekammeret: Aalborg og Viborg Stifters Kopibog ØØ.

⁴⁶ Rentekammeret: Hartkorns-Specifikationer over Proprietærernes, det beficerede og Købstædernes Jordegods i H. t. Kmr. Ordre 20. Okt. 1778.

⁴⁷ Folketællinger.

⁴⁸ Folketællinger.

⁴⁹ Rentekammeret: Jydske Stifters Kontors Journal 1805, Nr. 226, 519, 767, 873 og 1807 Nr. 269.

fritaget for Kroholdsafgift. Amtet erklærer hertil, at Ansøgeren er en stræbsom Mand, der sidder i Armod og vil blive nødt til at forlade Færgestedet, dersom Taxterne ikke forhøjes. Dette Andragende sendes 12. Maj til Løvenørn, der 12. August svarer tilbage, at det er nødvendigt at forhøje Taxterne. Om Færgestedet erklærer han iøvrigt, at der kun er 2 Færgekare, men at der er Brug for 4, da der om Vinteren er meget svært Arbejde med Isbrydning. Nogen Færgehavn kan ikke anlægges, hvorfor Fartøjerne altid ligger paa den anden Side, hvorfra de maa hidkaldes om Dagen ved at signalere med Flag og om Natten med Lys.

Freistrup har imidlertid mere end Taxtforhøjelse paa Ønskesedlen. 24. August indsender Amtet en lang Skrivelse fra ham vedrørende forskellige Forhold, han ønsker Klarhed over.

Først ønsker han at vide, om han er pligtig til uden Betaling at overføre Morslands Beboere. Hertil bemærker Amtmanden, at for de betydelige Kvanta Sundkorn, der betales til Færgestedet, bør Yderne med Familie nyde fri Overfart frem og tilbage for deres Person og Ejendele, hvorimod Fremmede, der bringer Kvæg og Varer til Færgestedet og forlanger fri Transport under Foregivende af, at det er solgt til en Mand paa Mors, bør betale, hvilket bifaldes af Generalpostdirektionen.

Endvidere spørger Freistrup, om Tyende fra Mors, der rejser i eget Ærinde, samt lejede Bude er pligtige til at betale, naar de ikke kan godtgøre, at de rejser i Husbondens Ærinde. Amtet mener, at Bønderne maa gøre Fremlaan af deres Ret til fri Overfart, hvad Generalpostdirektionen dog ikke kan gaa med til.

Om Husmænd og Boelsmænd, der pranger med Fødevarer, har Ret til fri Overfart, kan Amtet ikke se, hvorimod man mener, at Færgemanden i Stedet for at give saadanne Personer fri Overfart bør aflevere dem til Øvrigheden, saa utilladelig Forprang kan blive straffet, hvilket Generalpostdirektionen er enig med Amtet i.

Tillige besværer Freistrup sig over, at Fiskerne overfører Rejsende til Skade for ham. Amtet finder det dog betænkeligt at nægte enkelte Personer at gaa over med en Fisker til Thisted og rejse tilbage med ham igen, da de i modsat Fald maa gøre en Rejse paa 2-3 Mil blot for at skaffe Færgemanden en Indtægt paa 4 Sk. Dog anser man det for rettest hverken at tillade eller forbyde det, hvilket ligeledes bifaldes, idet der kun er klaget over Beboerne i Flade og Gullerup, og da disse bor langt fra Vilsund, bør de ikke formenes Adgang til at blive sat over til Thisted.

Om Færgemandskabet mener Amtet, at 4 Færgekare er nødvendige ved hvert af Amtets Overfartssteder. Man har ved Korrespondance med Generalkommandoen bragt det saa vidt, at der ved alle Færgestede i Amtet er 2 Færgekare og henstiller, om det ikke kunde udvirkes, at de andre 2 maatte tages af Sørullernes Mandskab, hvilket Forslag sendes videre til Admiralitetet, der stiller de 2 andre til Raadighed.

Til Løvenørns Ønske om Anskaffelse af flere Færger bemærker Amtet, at disse maa anskaffes af Færgestedets Ejer. Freistrup er efter sin Kontrakt ikke pligtig dertil. Løvenørn har endda fra Færgemanden faaet at vide, at Ejeren vil paalægge ham at vedligeholde Færgerne, skønt han selv oppebærer Sundkornet, der netop ydes til dette Formaal. Ønsket om højere Taxter imødekommes ved

kongelig Resolution, og der ansættes fra 26. April 1811 følgende Taxter, der offentliggøres ved Plakat af 29. Oktober 1811:

	Sommer	Vinter
I. Naar et helt Fartøj lejes:		
1. For den store Fælge	1 Rd.	! Rd. 24 Sk.
2. For den lille Færge	64 Sk.	80 Sk.
3. For en af Baadene	32 Sk.	40 Sk.

Naar en Rejsende saaledes haver fragtet for sig og medhavende Følge eller Gods, Vogn og Heste eller Kreaturer eet af disse Fartøjer, og det ikke udgør fuld Ladning for Fartøjet, er den Rejsende berettiget til at medtage andre, som ankommer til Færgestedet og ønsker at føres over, og selv at hæve den Betaling, disse efter nedenaanførte Taxt skulle erlægge. Dog hvis det, enhver af de medfølgende saavel som den første Befragter skulle betale efter nedennævnte Taxt, tilsammen overstiger den fulde Fragt af Fartøjet, tilfalder det overskydende Færgemanden.

II Naar der med et Fartøj haves anden Fragt, betales der:		
	Sommer	Vinter
1. For en Person og saa meget, han holder i Haanden, samt Rejseklæder	6 Sk.	8 Sk.
2. For Børn fra 2-12 Aar betales kun det halve og for Børn under 2 Aar intet. Nødlidende betaler intet.		
3. For en Post - eller anden almindelig Rejsevogn med tilhørende Rejsetøj og to Heste	48 Sk.	60 Sk.
For en saadan Vogn med Rejsetøj, men uden Heste	32 Sk.	40 Sk.
For en læsset Arbejds- eller Fjælsvogn med eller uden Heste det samme som for Postvogn	40 Sk.	48 Sk.
For en tom Arbejds- eller Fjælsvogn med Heste	20 Sk.	24 Sk.
For samme Vogn uden Heste	32 Sk.	40 Sk.
For en Kariol, Kærre e.l. med Rejsetøj og én Hest	20 Sk.	24 Sk.
For en dito uden Heste		
4. For en Hest	12 Sk.	16 Sk.
For et Kvæghoved	10 Sk.	12 Sk.
For et Svin eller Føl	6 Sk.	8 Sk.
For et Faar, Lam, Kalv eller Gris	4 Sk.	6 Sk.
5. For en Tønde Korn	3 Sk.	4 Sk.
For en Kuffert, Kasse eller Pakke paa 100 Pund og derunder	4 Sk.	6 Sk.
For en dito fra 100-200 Pund	8 Sk.	12 Sk.
For en dito over 200 Pund saavel som andet Gods i Forhold til foranførte.		

Færgefolkene skal være pligtige til at hjælpe ved Vognes, Godsens og Kreaturers Ind- og Udskibning af Fartøjerne, men maa ikke fordre Drikkepenge, med mindre deres Tjeneste benyttes af den Rejsende til hans Tøjs eller Godsens Befordring til eller fra Landingsstedet. Sommertiden regnes fra 1. April til 30. September og Vinteren den øvrige Tid af Aaret, men er der saa megen Is i Farvandet, at man ikke uden Fare kan befare Sundet, gælder ingen Taxt, hvorimod Betalingen bestemmes ved billig Akkord efter Varens Beskaffenhed. Denne Taxt bør

opslaaes paa bekvemme Steder paa begge Sider af Sundet til de Vejfarendes Efterretning.

Foruden denne Taxt offentliggjordes 23. Juni 1812 en Anordning for Færgefarten, der i Hovedsagen gik ud paa følgende:

Ejeren bør sørge for, at der til Overfartens Bestridelse holdes følgende Fartøjer: en stor Færge, 20 Alen lang og 5½ Alen bred; en mindre Færge, 15 Alen lang og 4½ Alen bred; en mindre Baad eller Kaag og en større Baad, som til Isbaadsfart om Vinteren bør være forsynet med en forsvarlig Jernskinne under Kølen og op ad Forstavnen, og begge Baade skal være udstyrede med en let Mast og et lille Sejl til Brug, naar Vinden er god.

Alle Færgerne skal være forsynede med Skum- eller Skvætboard, og alle Fartøjer, der overfører Rejsende, skal have gode og bekvemme Sæder.

Færgemanden skal altid have det fornødne Mandskab til Fartøjernes Betjening, og han skal holde mindst 3 faste Færgekare i sin Tjeneste.

For at Rejsende, der ankommer til Thysiden, saa hurtigt som muligt kan blive overførte, skal der indrettes saadanne Signaler, at de Rejsende kan tilkendegive, at de ønsker at komme over og med hvilken Slags Fartøj. Der skal paa begge Sider være forsvarlige Kaste- og Flydebroer, som skal bruges ved Ind- og Udskibning af Kreaturer.

Ejeren af Færgestedet skal paa egen Bekostning foranstalte, at der hvert Foraar ved to dertil af Retten udpegede kyndige og uvildige Mænd afholdes en Synsforretning, hvis Resultat skal meddeles Generalpostdirektionen.

De at Morslands Beboere, som efter Færgestedets Privilegier yder Sundkorn, skal være berettiget til fri Overfart for sig selv med Familie indbefattet det i fast Tjeneste værende Tyende og for de Heste og Vogne, Kvæg og Gods, som de selv eller deres Tyende fører med sig og er dem tilhørende, hvad enten de føres fra eller til Øen.

Ejeren af Færgestedet skal anskaffe gode Lygter, som skal anbringes ved Landingsstederne, og disse Lygter skal tændes saa ofte, nogen Overfart skal finde Sted om Aftenen eller om Natten og i mørkt Vejr, og de skal vedblive at brænde, indtil Fartøjet er kommet over, og naar det erfares, at et Fartøj ankommer fra den anden Side.

For disse Lygters Vedligeholdelse og Tænding bør den Rejsende, hvis Overførsel foranlediger Brugen af dem, betale Færgemanden 12 Sk. for hver Lygte.

Øvrigheden bør drage Omsorg for, at der ved hver Side af Sundet udpeges et tilstrækkeligt Antal Bønder, der om Vinteren skal hjælpe til med Isning. Naar Sundet er tillagt med Is, og en Rejsende forlanger Færgefolkens Vejledning til den anden Side af Sundet, skal han betale den for en Baad bestemt Fragt. Fører han derimod Kreaturer og Gods med sig, og han behøver flere Karles Hjælp, skal Betalingen svare til den af Færgerne, som i aabent Vand havde været nødvendig til Overfarten. Naar Isen er stærk nok til, at den Rejsende kan komme over Sundet uden Hjælp, maa Færgemanden ikke forlange nogen Betaling.

Om Natten skal Færgerne saa vel som de andre Fartøjer være fastlaasede med Kæder og Laase, og Aarerne skal være anbragt i sikkert Gemme, saa ikke Forbrydere skal finde Lejlighed til at snige sig bort, og naar det for Færgemanden anmeldes, at nogen er undvigt fra Fængsel, eller der gøres Forbud mod visse Personers Overførsel, skal han rette sig derefter og underrette sine Folk.

Hvor meget Taxtforhøjelsen kom til at betyde for Færgemanden kan desværre ikke ses, hvorimod der i de forudgaaende 5 Aar gennemsnitlig kun tjentes 87 Rd. aarlig efter Freistrups Indberetning 28. Marts 1812, hvori han samtidig - uden Resultat - søger om forhøjet Betaling for Overførsel af Stafetter. Med samme negative Resultat havde han 3. Januar s. A. søgt om at faa yderligere 2 Færgekare fritaget for Militærtjeneste.

Glæden over de forhøjede Taxter blev ikke lang, thi allerede 19. Juli 1813 fastsættes følgende stærkt nedskaarne Taxter:

I. Naar et helt Fartøj fragtes:		
	Sommer	Vinter
1. En stor Færge	2 Mk. 8 Sk.	3 Mk. 4 Sk.
2. En lille Færge	1 Mk. 12 Sk.	2 Mk. 4 Sk.
3. En Baad	12 Sk.	1 Mk. 0 Sk.

II. Naar der med et Fartøj havest anden Fragt betales:		
1. En Person og saa meget, han holder i Haanden samt Rejseklæder	4 Sk.	6 Sk.
Haandværkssvende, Bonde, Tjener, Soldat, Matros el. lign.	3 Sk.	4 Sk.
Børn under 2 Aar intet Nødlidende intet.		
2. En Hest	6 Sk.	8 Sk.
Et Kvæghoved	4 Sk.	6 Sk.
Et Svin eller Føl	2 Sk.	3 Sk.
En Kalv, Lam, Faar eller Gris	1½ Sk.	2 Sk.
3. Chaise, stor holstensk Vogn e.l. med tilhørende Rejsetøj	1 Mk. 8 Sk.	2 Mk. 0 Sk.
En mindre Rejsevogn med tilhørende Rejsetøj	12 Sk.	1 Mk. 4 Sk.
En læsset Arbejdsvogn eller Fjælsvogn	12 Sk.	1 Mk. 4 Sk.
En tom Arbejds- eller Fjælsvogn	8 Sk.	12 Sk.
En Kariol, Kærre e.l. med Rejsetøj	6 Sk.	8 Sk.
For medfølgende Heste betales særskilt		
4. En Tønde Korn	1½ Sk.	2 Sk.
Kuffert, Kasse, Kiste, Pakke e.l. indtil 50 Pund	2 Sk.	3 Sk.
Samme fra 50 til 100 Pd.	3 Sk.	4 Sk.
Derover i Forhold til Foranførte. Sommertiden regnes fra 1. April til 30. September.		

Udover denne Taxtnedsættelse forringedes Fortjenstmulighederne yderligere derved, at Generalpostdirektionen 21. Oktober 1820 bestemte, at det i fremtidige Bevillinger skulde gøres til Pligt at overføre den maanedlige Pakkepost mellem Viborg og Thisted uden Betaling.

Til Klaring af et gammelt Problem udsendtes der 12. August 1820 en generel Plakat, der fastsatte Grænsen for Færgeriets Udstrækning til een Mil paa hver Side af Færgestedet, ligesom det samtidig bestemtes, at

Kystbeboerne maatte betjene sig af egne Fartøjer, men maatte ikke udlaane dem.

Som nævnt i Anordningen af 23. Juni 1812 skulde der hvert Foraar afholdes en Synsforretning over Færgestedet, og Resultatet heraf meddeles Generalpostdirektionen, hvad der ogsaa skete Aar for Aar, og paapegede Mangler blev da ogsaa afhjulpne, selv om det ikke skete aldeles omgaaende hver Gang. 1824 var man imidlertid nervøs i Generalpostdirektionen, thi Landsfaderen, Frederik VI, skulde denne Sommer paa Jyllandsrejse, og for at være sikker paa, at alt var i Orden til Tiden, meddeles det Amtmanden 29. Maj, at Kongen vilde rejse fra Thisted den 22. Juni over Vilsund, Nykøbing, Sallingsund og Skive til Viborg. Da Resultatet af den befalede Synsforretning for nævnte to Færgesteder ikke var modtaget, og man saaledes ikke var fuldkommen sikker paa, at Færgestederne var i passende Stand, maatte Amtmanden undersøge Sagen og i Tilfælde af Mangler maatte disse afhjælpes inden Kongens Overfart. Dersom de ved Færgestederne reglementerede Fartøjer var for faa, skulde Amtmanden sørge for, at de nødvendige Fartøjer rekvireredes fra Nabofærgestederne.

Kongens Overfart den nævnte Dag gik udmærket. Han beskuedes af en uhyre Menneskemængde, og Færgen var pyntet med Vimpel, Kongeflag og Grønt. Landsfaderen, der tronedes paa et ophøjet Sæde med Guldguloner, hilstes med 3 Gange 9 Kanonskud og med forenet Jubelraab fra alle Munde⁵⁰).

13. December 1828 dør Freistrup i en Alder af 78 Aar⁵¹). Han efterfølges af Anders Jensen Kjergaard, født i Vester Assels, der i en Alder af godt 20 Aar overtager Styret.

Der hengaar ikke lang Tid, før han lader høre fra sig. I en Skrivelse til Generalpostdirektionen 18. Juni 1833 beklager han sig over den for Morilands Beboere i Privilegiet hjemlede Ret til fri Overfart, der er til stor Skade for ham. Medens Beboerne før i Tiden om Efteraaret kun begav sig over Sundet med højst en halv Snes Vogne for at indkøbe Fisk, overføres der nu indtil 200 Vogne. Ved disse ganske betydelige Transporter lider Færgematerielet stor Skade til Tab for Færgemanden, som ingen Fordel har deraf, og nu overføres der foruden Fisk ogsaa en stor Mængde Tømmer, der ogsaa slider kraftigt paa Færgerne. Paa Grund af foranførte ansøger han nu, om det ikke for slige Fiske- og Tømmertransporter maatte tillades ham imod fri Overfart paa Henrejsen at afkræve Vedkommende paa Tilbagejensen Fragt efter Taxten eller ogsaa een af Generalpostdirektionen modereret Godtgørelse.

Sluttelig bemærker han, at Ansøgningen allerede 17. Oktober 1831 blev afgivet til Herredsfoged Rummelhoff i Nykøbing for at fremsendes.

Ansøgningen sendes 9. Juli til Amtmanden, der 21. August svarer tilbage, at Ansøgningen ganske vist var tilstillet Rummelhoff, men kun i Afskrift i Forbindelse med en lignende Ansøgning fra Færgemanden ved Sallingsund under 5. Oktober 1832, som blev indsendt af Amtet 14. November s. A., og til hvilken han henholder sig. Andragendet kan ikke anbefales, da Samfærdselen

ikke er bleven større, men antagelig vil indskrænkes, naar Aggerkanalen lukker sig, og Ferskvandsfisk igen kommer ind i Limfjorden, og i dette forfængelige Haab afsløges Ansøgningen 28. September 1833, men endnu har der jo ikke vist sig Ferskvandsfisk i Limfjorden.

Var Overførselsforholdene paa denne Tid daarligere ved Næssund, var de sandelig ikke bedre her. En Synsforretning 25. Maj 1833 fortæller, at der ikke er Færgebroer hverken paa Mors- eller Thysiden, hvad der ikke synes at anfægte nogen, eftersom det videre hedder, at saadanne heller ikke savnes saa meget, da de kan undværes i godt Vejr, og i daarligt Vejr kan de ikke benyttes, da Landingsstedet bestemmes af Vandstanden.

Med Signallygter er det ogsaa saa som saa. Saaledes klager Købmand Ettrup i Nykøbing 17. August 1832 over, at Ejeren af Bakkegaarden, Kromand Peder Christian Kjærgaard, trods tilbudt Betaling har nægtet at ordne det fornødne til Signalering efter Færgen, hvad der faar Amtet til overfor Færgemanden at indskærpe, at det er ham, der har Ansvaret for Signallygternes Anbringelse. Desværre er det atter galt 1835, men da Amtet 1. August indsender en Kopi af Klagen, medfølger der samtidig til Approbation en Kontrakt mellem Kromand Kjærgaard og Færgemanden om Opsætning af Signallygter for at sikre de Rejsende mod unødigt Ophold, hvad der sikkert ogsaa var nødvendigt.

Nu var Opsætning og Pasning af Signallygter jo ikke nok til Forebyggelse af Klager. 20. Juni 1842 modtager Generalpostdirektionen en Klage fra Forpagter Michelsen, der besværer sig over, at han ved Ankomsten til Vilsund 3. s. M. blev forbigaaet, idet en senere end ham ankommen Rejsende blev overført før ham, og bemærker tillige, at det formentlig er en Forsømmelse fra Færgemandens Side, at han, da det var ham bekendt, at to Befordringer skulde overføres paa een Gang, ikke tog den store Færge. Hertil bemærker Kjærgaard, at den lille Færge paa nævnte Tidspunkt - en Markedsdag - gik i hans private Fragt efter een i hans Formands Tid meddelt Tilladelse, og at det var Michelsens egen Skyld, at han ikke sørgede for at komme over med den store Færge, som gik i stadig Fart den paagældende Dag.

I den af Færgemanden anvendte Fremgangsmaade faar han ikke Medhold hos Amtmanden, der mener, at det leder til Vilkaarligheder og kan iøvrigt ikke indse, at det medfører nogen egentlig Fordel for de private Rejsende, at den lille Færge gaar i Færgemandens private Fragt, medens den store Færge benyttes til Rejsende, der har Ret til fri Overfart, og en saadan Fremgangsmaade benyttes heller ikke ved Sallingsund, hvor Ydere af Sundkorn ogsaa har Ret til fri Befordring. Derimod finder Herredsfogden, at Kjærgaard har Ret til at handle, som han har gjort, og at de private Landmænd paa Mors, der har Ret til fri Overfart, kun kan være berettiget til at fordrø een Færge i Fart for deres Skyld, og at Færgemanden derfor maa kunne disponere over den anden. Herredsfogden foreslaar da, at de, der har Ret til fri Overfart, efter Tur overføres med den store Færge, i hvis Ture alle andre Rejsende maa deltage, men at de betalende Rejsende skal være berettiget til udenfor disse Ture at overføres med den mindre Færge.

Denne Herredsfogeds Mening om Tingene kan Amtet dog ikke godkende, men mener tværtimod, at man kan paalægge Færgemanden paa Markedsdage at holde saa

⁵⁰ Hugo Matthiessen: Limfjorden, Side 167.

⁵¹ Sundby Kirkebog.

mange Folk, at baade den store og den lille Færge kan være i Brug paa een Gang, og hertil slutter Amtsraadet sig, idet det paalægger Kjærgaard, naar han har to Færger i Fart, ikke at lade den ene gaa i privat Fart efter Akkord.

Som nævnt ved Synsforretningen 25. Maj 1833 var Broforholdene ikke ideelle. 1843 har Leth været paa Stedet for at tage Forholdene nærmere i Øjesyn. Paa Thysiden savnes Staldrum, som Leth mener, det maa være Ejerens Sag at skaffe. Broer vil antagelig koste 5-6000 Rd. Heraf kan Amtets Repartitionsfond kun klare Halvdelen. Resten maa det overlades til Generalpostdirektionen at skaffe under Henvisning til, at Færgerne benyttes til Postbesørgelse. Færgestedets Ejer, Anders Geddes Enke til Højris og Glomstrup, mener man dog ogsaa maa give sit Bidrag, men Kammeradvokaten, Etatsraad Sporon, mener dog ikke, man kan tvinge Ejeren dertil, men raader til at søge Forhandling.

Paa Foranledning af Finansdeputationen bevilges ved kongelig Resolution af 19. Februar 1844 3000 Rd. af Befordringsvæsenets Fond. Af disse Penge skal dog 750 Rd. overlades Viborg Amt, da Bevillingen ogsaa gælder Sallingsund Færgested. Det overlades Amtmændene at afgøre, om man vil modtage 500 Rd., som Ejeren har tilbudt som sin Part af Udgifterne, eller om Ejeren Forpligtelse til at deltage i Udgifterne skal afgøres i Mindelighed eller ad Rettens Vej.

Til denne kongelige Bevilling erklærer Thisted Amt, at man aldeles ikke kan antage Ejeren Tilbud. 15. Juni 1846 kan Amtet indsende Overslag fra Skibsbygmester Bonnesen i Aalborg samt Anders Geddes Enkes skriftlige Forpligtelse til at afholde $\frac{1}{3}$ af Udgifterne paa Morssiden, for saa vidt disse ikke overstiger Overslagssummen, 2798 Rd.

14. Juli svares der tilbage, at man godkender, at Arbejdet udføres af Bonnesen, hvis Dygtighed som Brobygger er Generalpostdirektionen bekendt, samt at Arbejdet skal være tilendebragt inden 1. September 1847.

Hermed var Brosørgsmaalet for saa vidt i Orden, men de til Vedligeholdelse nødvendige Midler maatte der jo ogsaa sørges for, hvorfor det ved kongelig Resolution af 24. Juli 1864 bestemtes, at der til Bestridelse af disse Vedligeholdelsesudgifter skulde opkræves Bropenge efter de ved Ristinge Færgested i Svendborg Amt fra 1. Juni 1841 gældende Taxter med Tilføje om, at enhver Rejsende foruden Rejseklæder frit maa medføre indtil 50 Pund, samt at Taxterne kun gælder indtil videre.

Nævnte Brotaxter var følgende:

En voksen Person i Almindelighed.....	2 Rbsk.
Husmænd, Inderster, Matroser o. l.....	1 Rbsk.
Nødlidende samt Børn under 2 Aar	0 Rbsk.
Børn fra 2 til 14 Aar.....	$\frac{1}{2}$ Rbsk.
En Hest.....	4 Rbsk.
Et Kvæghoved.....	2 Rbsk.
Et Føl, Faar, Lam, Kalv, Svin, Gris	1 Rbsk.
En Karet eller anden lukket Vogn	12 Rbsk.
En Wiervogn eller anden halvlukket Vogn ..	8 Rbsk.
En stor aaben Rejsevogn.....	3 Rbsk.
Enhver anden Vogn	3 Rbsk.
En Calesche.....	2 Rbsk.
For medfølgende Heste betales særskilt.	
For et Læs Flyttegods,	

Bygningsmaterialer e. l.	4 Rbsk.
En Kuffert, Kasse osv. indtil 25 Pund.....	1 Rbsk.
En dito fra 25-50 Pund.....	2 Rbsk.
En dito fra 50-100 Pund.....	3 Rbsk.
For hver 100 Pund mere	2 Rbsk.
Et Læs Korn, Ærter, Raps eller Kartofler ikke over 8 Td	4 Rbsk.
For hver Tønde mere	1 Rbsk.
Et Læs med vaade Varer, Smør, Tjære, Kalk, Sild o. l. ikke over 8 Td.....	6 Rbsk.
Hver Tønde mere	1 Rbsk.
Et Læs Uld, Hør, Hamp, Humle, Talg, Ost, Flæsk o. l. ikke over 6 Skp	4 Rbsk.
For hver Skæppe mere	$\frac{1}{2}$ Rbsk.
Et Skippund Jern eller andet svært Gods.....	3 Rbsk.
En Favn Brænde.....	4 Rbsk.

For de Vogne, der benyttes ved Udlosning eller Indskibning, betales intet, men af Godset, der transporteres, efter foranførte.

Af Personer, som rejser i offentligt Ærinde, af kongelige Poster og af Gods, der forsendes for offentlig Regning, maa der ikke oppebæres Bropenge.

For at anløbe Broen betales:

Af Joller.....	2 Rbsk.
Af andre Fartøjer indtil 1 Commercelæst.....	4 Rbsk.
Af lastebrændte Fartøjer for den første Commercelæst	5 Rbsk.
Af hver Commercelæst mere	2 Rbsk.

Fartøjernes Besætning er berettiget til for deres Person, saa ofte de vil at passere Broen frem og tilbage uden Erlæggelse af Bropenge.

Disse Taxter blev dog ikke modtaget med Begejstring. Der rejser sig straks det Spørgsmaal, om man ved Overfarten skal betale Bropenge paa begge Sider, eller man kan nøjes med at betale paa den ene Side, og paa en Forespørgsel herom fra Amtet svarer Generalpostdirektionen 24. December 1847, at det virkelig er Mening, at der skal betales Bropenge paa begge Sider. Dersom Taxterne er for høje, hører man gerne Amtets Mening herom.

Om Taxterne synes der kun at være een Mening. 28. Februar 1848 indsender Amtet en Skrivelse fra Herredsfoged J. C. H. Rummelhoff, der anker over, at Bropengene er for høje, og han ytrer sin Tvivl om, hvorvidt Morslands Beboere i det hele taget skal svare disse. Samtlige Sogneforstanderskaber paa Mors er af samme Mening, og de andrager 25. Maj s. A. om, at Beboerne paa Mors, der betaler Sundkorn, fritages for Bropenge, og af samme Mening er Amtmanden, der finder det uberettiget at opkræve Bropenge af de paagældende. Generalpostdirektionens Svar herpaa kommer 29. August s. A. i en Skrivelse, hvori der mellem Linierne spores en vis Ulyst til fortsat at beskæftige sig med disse Broer. Svaret gaar i Korshed ud paa, at Ydelsen af Sundkorn aldrig har givet Ret til andet end fri Overfart med Færgerne og kan aldeles ikke berøre Spørgsmaalet om Bropenge, og finder Amtet Taxterne for høje, kan man

jo passende nøjes med at lade Taxterne gælde for Benyttelse paa begge Sider, hvad der vel ogsaa var mere rimeligt.

De i Anordningen af 1812 krævede Fartøjers Antal forøgedes ikke nævneværdigt i Tiden Løb. I en Synsforretning 17. September 1857 nævnes 2 Færger, 1 Isbaad og 2 mindre Baade, hvoraf den ene var bestemt til som Vagtbaad at ligge paa Thysiden. Tilvæksten af Fartøjer havde altsaa i Løbet af 45 Aar kun været en Baad. Færgefolkenes Antal forøgedes slet ikke i nævnte

Tidsrum. Mathias Freistrup havde 1787 foruden Hustruens Søn 3 Karle og 1 Dreng. 1801 havde han 5 Karle, hvorimod Kjærgaard aldrig havde mere end 4 Karle til Færgeriets Bestridelse.

Kilder:

Generalpostdirektionen: Danske Sekretariats Journal for Landbefordringsvæsenets Forestillingssager samt for Vandtransportsagerne 1804-10.

Sekretariatets Journaler 1808-48. Brevbøger 1811-48.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1950, side 15-64)